

РЕЦЕНЗИЯ

от доц. д-р **Мариета Христова Рабохчийска**

Катедра „Международно право и международни отношения“

на Юридически факултет на СУ „Св. Климент Охридски“,

член на научното жури, определено със заповед № РД-38-643/12.11.2019 г.

на Ректора на СУ „Св. Климент Охридски“,

на дисертационния труд на **Роксана Валериева Трифонова**,

редовен докторант към катедра „Европеистика“

на Философския факултет на СУ „Св. Климент Охридски“,

на тема: **„Външнотърговски отношения между Европейския съюз и Русия –**

стратегическо партньорство или студен мир“

за придобиване на образователната и научна степен „доктор“

в област на висше образование: 3. Социални, стопански и правни науки,

професионално направление: 3.3 Политически науки (Европеистика –

Икономически изследвания на ЕС – Външнотърговска политика на ЕС)

Научен ръководител **доц. д-р Калоян Димитров Симеонов**

1. Данни за докторанта

Роксана Валериева Трифонова завършва специалност „Публична администрация“ с бакалавърска степен през юни 2013 г. След 2013 г. неотклонно повишава професионалната си квалификация конкретно в областта на политиките на Европейския съюз, за което свидетелства магистратурата по „Европеистика“ в СУ „Св. Климент Охридски“ през 2015 г. Докторантката проявява траен интерес към политиките на ЕС, което личи и от темата на магистърската ѝ теза, защитена в СУ през 2015 г. на тема: „Перспективи и предизвикателства пред България при усвояването на средства от фондовете на ЕС през програмен период 2014 – 2020 г“. Очевидно тя полага последователни изследователски усилия, като сега се концентрира върху външнотърговската политика на ЕС.

Научната биография на Роксана Трифонова оставя впечатление за последователно развитие и задълбочена подготовка в сферата, в която е представена и дисертацията.

2. Данни за докторантурата

Наличните данни относно докторантурата сочат, че Роксана Валериева Трифонова е зачислена за редовен докторант в научно направление 3.3 Политически науки (Европеистика - Икономически изследвания на ЕС – Външнотърговска политика на ЕС) в СУ със заповед на Ректора № РД 20-1080 от 18.07.2016 г. За начало на докторантурата е посочена датата 20.07.2016 г., а срокът на завършване съответно е 20.07.2019 г. Дисертацията е с научен ръководител доц. дпн Калоян Симеонов.

В изпълнение на задълженията си, произтичащи от чл. 33, ал. 1, т. 4 от Правилника за условията и реда за придобиване на научни степени и заемане на академични длъжности в СУ „Св. Климент Охридски“, през 2017 г. докторантът полага изпит за докторски минимум пред комисия в състав: доц. дпн. Калоян Симеонов, проф. д-р Ингрид Шикова и доц. д-р Юлия Захариева.

На 8.10.2019 г. е проведено предварително обсъждане на дисертацията в рамките на разширен съвет на катедра „Европеистика“, на което са дадени мнения и бележки по труда. Впоследствие докторантката представя подробен доклад относно основните промени, направени в труда спрямо варианта за вътрешна защита.

С ректорска заповед № РД 20-1209 от 10.07.2019 г. Роксана Валериева Трифонова е отчислена с право на защита, считано от 20.07.2019 г. С последваща ректорска заповед № РД 38-643 от 12.11.2019 г. е утвърден състав на научно жури, което проведе своето първо заседание на 18.11.2019 г., избра председател и установи разпределението на рецензии и становища. Възложено ми е изготвянето на рецензия.

Може да се направи изводът, че при осъществяването на докторантурата не са допуснати процедурни нарушения и са спазени съответните срокове.

3. Данни за дисертацията

Представеният за рецензиране дисертационен труд е в общ обем от 223 страници. В структурно отношение се състои от: две страници съдържание; списък на използваните съкращения; увод; три глави; заключение; списък на използваната литература; приложение – въпросник към респондентите, участвали в дълбочинните интервюта. В подкрепа на изложението са включени 12 таблици, 24 графики, 3 инфографики и 1 сравнителен модел.

Библиографията включва 131 източника (книги, статии, доклади), от които 31 на български език и 100 на английски език; онлайн източници; статистически бази данни. Много добро впечатление прави използването на документални източници под формата

на документи на институциите на ЕС и на международни институции, което е не просто плюс, а задължителен елемент от подобно изследване. Макар да са пропуснати трудове на български автори в областта на външните отношения на ЕС и в частност – относно съпоставката между Европейския съюз и Евразийския икономически съюз или относно санкциите, налагани от ЕС, приложената библиография е по-скоро пълна и отразява осведомеността на докторантката по темата, която е предмет на нейното изследване.

Уводът на работата съдържа присъщите на всяка дисертация реквизити, а именно – аргументиран е изборът на тема от гледна точка на нейната несъмнена актуалност (особено с оглед на затормозените отношения между ЕС и Русия в контекста на двупосочно налаганите санкции), посочени са обектът и предметът на изследването, изброени са изследователските задачи, посочена е използваната методология и, разбира се, най-важното – формулирана е тезата на дисертационния труд. Без никакво съмнение съдържанието на дисертацията реално отразява посочената в заглавието ѝ тема.

Структурирането на дисертационния труд е логично. Глава първа (стр. 12 – 55) е озаглавена „Международна търговия и външнотърговска политика“. Тя е посветена на генезиса и развитието на различните теории за международна търговия, като се започне от меркантилизма, мине се през икономическия либерализъм и се стигне до съвременните икономически теории. Изяснени са различните видове външнотърговски политики, инструментите и принципите за тяхното осъществяване. През тази призма са дефинирани понятията „стратегическо партньорство“, „студен мир“ и „търговска война“, без което изложението на дисертационния труд би било невъзможно. В този смисъл глава първа има необходимата въвеждаща функция и служи като понятийна и теоретично-аналитична рамка на разглеждания в дисертацията проблем.

Като си служи със съпоставителна матрица, глава втора (стр. 56 – 110) изследва търговските политика съответно на Европейския съюз и на Руската федерация. Афинитетът на докторантката към критичен анализ и собствена позиция я води към правенето на редица важни изводи – относно логическата връзка между вътрешния пазар на ЕС, външната му граница и една от причините Съюзът да има изключителна компетентност в областта на общата търговска политика (ОТП); относно недостатъците, от които страда вътрешният пазар с отразяване на последиците от излизането от ЕС на Великобритания; относно ролята на търговските споразумения за развитието на ОТП, като са отчетени ключови външнотърговски инструменти на Съюза, а именно – Всеобхватното икономическо и търговско споразумение (СЕТА) с Канада и Трансатлантическото партньорство за търговия и инвестиции (ТПТИ) със САЩ.

В тази част от изложението е направен верен и задължителен за целите на изследването анализ на правната уредба на ОТП в ДФЕС. Засегнат е проблемът за сключването на международни споразумения, сред които и външнотърговските договори на Съюза. Очаквано и логично, чл. 218 ДФЕС е анализиран във връзка с чл. 207 от ДФЕС. В глава втора е акцентирано и върху ролята на Русия за създаването и функционирането на Евразийския икономически съюз (ЕАИС), като е направена вярната констатация, че „ЕАИС притежава характеристиките на международна организация, но и белезите на едно наднационално обединение, наподобяващо структурата на Европейския съюз“ (стр. 106). ЕАИС не е обект на изследване от много български автори и в този смисъл докторантката обогатява българската специализирана литература по темата.

Глава трета (стр. 111 – 204) се фокусира върху външнотърговските отношения между ЕС и Руската федерация в периода от 1992 до 2018 г. Тук е постигната целта за панорамно и всеобхватно представяне на отношенията между двете страни. Анализирано е споразумението им за партньорство и сътрудничество, което представлява договорната основа за развитие на стратегическото им партньорство в продължение на почти десетилетие. Наличието на студен мир между Русия и ЕС в периода от 2013 г. до днес е безспорно доказано чрез изложението, посветено на санкциите, налагани двупосочно.

В глава трета е възприет интересен и полезен подход на изследване – двустранните търговски отношения са очертани въз основа на резултатите от проведените от докторантката дълбочинни интервюта. В тази връзка е изработен въпросник към респондентите, направени са основни изводи от анкетата, включително в подкрепа на авторовата гледна точка. По мое мнение проведените и обобщени интервюта са индикация за сериозно изследователско постижение.

Смятам, че раздел четвърти на глава трета, който е посветен на перспективите и предизвикателствата пред външнотърговските отношения на ЕС и Русия и съдържа авторовата прогноза за развитието им чрез разгръщане на три сценария, е една от най-силните страни на представения за рецензиране труд. Чрез този раздел и заключението докторантката се заявява като анализатор със собствена позиция.

Дисертацията разполага с научен апарат от 332 бележки под линия. Цитирането е съобразено с изискванията в областта, като цитираните публикации са реално използвани. Що се отнася до използваната методология при осъществяване на проучването (метод на анализ и синтез; сравнителен подход; интерпретативен анализ на нормативни и стратегически документи, количествен анализ), тя изцяло е спомогнала

авторът да постигне изследователските си задачи. На места дори се откриват елементи на правен анализ. Заявката на докторантката, че ще използва научния инструментариум на икономическата и политологичната науки е изпълнена с оглед на изявения интердисциплинарен характер на изследването. Отново искам да подчертая, че възприетият подход на дълбочинните интервюта не само увеличава информационната стойност на изследването, но и потвърждава, че трудът е дело на автор, които търси и научно-приложна стойност на разработката си. На места в дисертацията преобладава използването на статистическия (количествен) анализ, което придава до известна степен справочен характер на съответните раздели, но заедно с интервютата бих го определила като емпиричен изследователски метод. Използваната в дисертационния труд терминология е коректна, текстът е четивен и без забележки от езикова гледна точка.

Без да имам критични бележки по същество, бих искала по-скоро да отправя към докторантката някои препоръки: аналогично на общата търговска политика, би могла да посочи каква сфера на компетентност на ЕС е вътрешният му пазар; изложението само би спечелило, ако бъде изяснен въпросът за статута на ЕС в СТО, както и за принципа, от който се ръководят отношенията в СТО между ЕС и самите му държави членки; след декември 1922 г. коректното наименование на държавата е СССР, а не Съветска Русия; пресилено е окачествяването на пакта „Рибентроп – Молотов“ (всъщност пакт за ненападение и разпределяне в секретния протокол към него на сфери на влияние) като договор, чрез който СССР „се обединява“ с Германия (стр. 111).

4. Автореферат.

Представеният от докторантката автореферат съвсем коректно отразява съдържанието на дисертационния труд. Той съдържа необходимите реквизити, сред които приносите на дисертацията и списък на публикациите по темата.

5. Публикации по темата на дисертацията и участия в научни форуми

Докторантката е представила 3 публикации, като всички са по темата на дисертацията. С така представените статии Роксана Трифонова заявява своето последователно присъствие в специализираната литература по изследваната от нея проблематика.

Съгласно Правилника за условията и реда за придобиване на научни степени и заемане на академични длъжности в СУ обучението на докторантите включва и участие в научни форуми. Роксана Трифонова е предоставила информация за участието ѝ в

следните научни форуми: съвместната докторантска конференция на катедра „Политология“ и катедра „Европеистика“ на тема: „България и Европейският съюз десет години по-късно – какво (не) постигнахме?“ (април 2017 г.); трета съвместна докторантска конференция на тема: „Новата перспектива на ЕС – приоритети и политики“ (октомври 2018 г.); трета международна конференция на катедра „Публична администрация“ на тема: „30 години реформи на публичното управление в Централна и Източна Европа: следващия хоризонт“. На всяка от конференциите докторантката е представила презентация, завършила с публикуването на доклад.

6. Научни и научно-приложни приноси.

Научните приноси на дисертационния труд (5 на брой) са идентифицирани в увода и в автореферата. Приемам всичките, защото смятам, че отговарят на постигнатите с изследването резултати. Научната значимост на дисертационния труд произтича от открояването на приликите и разликите между външнотърговските политики на Европейския съюз и на Руската федерация, както и от съдържателния анализ на търговските им отношения въз основата на проведени дълбочинни интервюта (приноси № 1 и № 3). Практико-приложния принос се изразява най-вече в изработването на сравнителен модел за съпоставка на данни относно тези отношения, в идентифициране на перспективите и предизвикателствата пред разглежданите търговски отношения и в правенето на прогнози за бъдещото им развитие (приноси № 2 и 4). Дисертацията има и обществена значимост, доколкото изследва тенденциите в развитието на външната търговия и икономиката на България в резултат от развитието на външнотърговските отношения между ЕС и Русия (принос № 5).

7. Заключение

В заключение смятам, че дисертацията на тема: „Външнотърговски отношения между Европейския съюз и Русия – стратегическо партньорство или студен мир“ изцяло отговаря на изискванията на Закона за развитие на академичния състав в Република България и Правилника за прилагането му, както и на Правилника за условията и реда за придобиване на научни степени и заемане на академични длъжности в СУ „Св. Климент Охридски“ в частта му относно научните и научно-приложни резултати от труда, задълбочените теоретични знания на кандидатката и способността ѝ за самостоятелни научни изследвания.

Давам положителна оценка с оглед присъждането на Роксана Валериева Трифонова на образователната и научна степен „доктор“ в област на висше образование: 3. Социални, стопански и правни науки, професионално направление: 3.3. Политически науки (Европеистика – Икономически изследвания на ЕС – Външнотърговска политика на ЕС).

София,
7 февруари 2020 г.,

Рецензент:
/доц. д-р Мариета Рабохчийска/